

1. Στοχοθεσία της μελέτης

1.2 Οριοθέτηση θέματος

Η όσο το δυνατό μεγαλύτερη αποσαφήνιση των όρων και ο περιορισμός του θέματος διασφαλίζουν την ακριβέστερη και βαθύτερη ερευνήσή του. Ο σαφής χωροχρονικός περιορισμός και η χρονολογική οριοθέτηση συγκεκριμενοποιεί και οδηγεί στον πλήρη φωτισμό όλων των παραμέτρων που επηρεάζουν την ερευνώμενη περιοχή (Βάμβουκας, 1988, 97-101).

Στην παρούσα μελέτη τίθενται γενικότερα ερωτήματα σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθείται από ελληνικής πλευράς για τα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών της Γερμανίας την δεκαετία 1975-'85. Η ανάληψη του συγκεκριμένου θέματος προήλθε από αναλυτική διερεύνηση της σχετικής βιβλιογραφίας, η οποία με τη σειρά της οδήγησε στην προσπάθεια διερεύνησης ειδικότερων παραμέτρων της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης. Η επιλογή της συγκεκριμένης περιόδου έγινε για δυο βασικούς λόγους: α. η περίοδος αυτή είναι καθοριστική για την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων της Γερμανίας εξαιτίας των πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών ζυμώσεων που λαμβάνουν χώρα τόσο στο ελληνικό όσο και στο γερμανικό έδαφος, και προκαλούν τη γενικότερη συζήτηση εκπαιδευτικών θεμάτων, β. η συγκεκριμένη δεκαετία οριοθετείται από αλλαγή της πολιτικής κατάστασης στην Ελλάδα, γεγονός που σηματοδοτεί νέες εξελίξεις στα εκπαιδευτικά ζητήματα της ομογένειας. Μετά την επτάχρονη δικτατορία οι μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις αρθρώνουν ένα νέο εκπαιδευτικό λόγο. Η εναλλαγή των δυο κυρίαρχων μεταπολιτευτικών κομματικών σχηματισμών – Νέας Δημοκρατίας και ΠΑ.ΣΟ.Κ. – στην άσκηση κυβερνητικής εξουσίας στιγματίζει και οριοθετεί την προσέγγιση που επιχειρούν τα δυο κόμματα.

Είναι γεγονός ότι η εκπαιδευτική πολιτική αυτής της περιόδου διακρίνεται από ένα ελλαδοκεντρικό χαρακτήρα. Αποσπάστηκαν αρκετές χιλιάδες Ελλήνων εκπαιδευτικών στο εξωτερικό, προωθήθηκε διδακτικό υλικό και ιδρύθηκαν αμιγή ελληνικά σχολεία. Το ενδιαφέρον για την ελληνική εκπαίδευση στο εξωτερικό ανθίζει και έρχεται ως απάντηση στην ακολουθούμενη αφομοιωτική εκπαιδευτική πολιτική της Γερμανίας. Ο χαρακτηρισμός της ως «επιθετικής εκπαιδευτικής πολιτικής» και από τους ίδιους τους μετανάστες, τους φορείς και τους συλλόγους τους δηλώνει την ενεργοποίηση και την εγρήγορση στην οποία είχαν επέλθει τα εκπαιδευτικά ζητήματα των Ελλήνων μεταναστών (Δαμανάκης, 1997β, 37).

Η ασκούμενη εκπαιδευτική πολιτική διαφαίνεται ως συνισταμένη των συνθηκών που επικρατούν τόσο στην Ελλάδα, ως χώρα αποστολής μεταναστών, όσο και τη Γερμανία ως χώρα υποδοχής. Η ιδιαιτερότητα της πολιτικής που εφαρμόζεται είναι ακριβώς ότι προέρχεται από ένα περιφερειακό κράτος, όπως η Ελλάδα, και απευθύνεται προς τους πολίτες της, οι οποίοι είναι ταυτόχρονα και πολίτες ενός άλλου κράτους (Γερμανία).

Είναι αυτονόητο ότι οι μεταξύ των δυο κρατών σχέσεις διαμορφώνουν τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις, το πλαίσιο εντός του οποίου ασκείται η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας. Το κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, ιστορικό συγκείμενο κυρίως στον ελλαδικό χώρο επηρεάζει την ομογένεια, ιδιαίτερα σε μια ευρωπαϊκή χώρα, όπως η Γερμανία, η οποία συγκεντρώνει πολυπληθή αριθμό Ελλήνων μεταναστών.

Το ερευνητικό ζητούμενο στη συγκεκριμένη μελέτη είναι να εντοπιστεί ο ρόλος που διαδραματίζουν οι επικρατούσες συνθήκες στο σχεδιασμό και την εκπόνηση της εκπαιδευτικής

πολιτικής. Έτσι, επιχειρείται η περιγραφή, ανάλυση και ερμηνεία της εκπαιδευτικής πολιτικής κατά την ερευνούμενη περίοδο από τα δυο κόμματα που κυριαρχούν στο πολιτικό σκηνικό της Ελλάδας και ταυτόχρονα να αναδειχθεί ο ρόλος των ομάδων, των συλλόγων, των οργανώσεων που δρουν σε μεταναστευτικά περιβάλλοντα, αρθρώνουν εκπαιδευτικό λόγο και επηρεάζουν το σχεδιασμό αλλά και την υλοποίηση της εκπαιδευτικής πολιτικής.

1.3 Σκοπός και στόχοι της μελέτης

Καταρχήν, σκοπός της έρευνας είναι η περιγραφή του ιστορικού, πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού συγκείμενου εντός του οποίου πραγματοποιείται η συγκεκριμένη εκπαιδευτική πολιτική. Συγκεκριμένα, είναι προς διερεύνηση τα αποτελέσματα των πολιτικών επιλογών των κυβερνήσεων της Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Στη συνέχεια αναζητείται η ύπαρξη, η δραστηριοποίηση αλλά και η βαρύτητα φορέων και θεσμών ή άτυπων ομάδων πίεσης και ερευνώνται αφενός οι δυνάμεις που άσκησαν πίεση στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής, αφετέρου η προβολή και λειτουργία της πολιτικής - κομματικής ιδεολογίας στην ανάληψη εκπαιδευτικής δράσης στο επίπεδο σχεδιασμού για την λειτουργία της εκπαιδευτικής διαδικασίας των Ελλήνων μεταναστών στην Ο.Δ. Γερμανίας.

Η ερευνητική προσέγγιση που επιχειρείται επικεντρώνεται στην θέαση της εκπαιδευτικής πολιτικής και του σχεδιασμού της από την οπτική γωνία του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και της προσπάθειας του εθνικού κέντρου να «κηδεμονεύσει», κατά κάποιο τρόπο, τους φορείς των μεταναστών σε σχέση με την εκπαίδευση των παιδιών τους. Ταυτόχρονα, είναι εμφανής στην εκπαιδευτική πολιτική που σχεδιάζεται, η απουσία της διαπολιτισμικής θεωρίας, που κυριαρχεί στον ευρωπαϊκό χώρο και ιδιαίτερα στην Γερμανία ως πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Το συγκεκριμένο κενό στην υπάρχουσα βιβλιογραφία έρχεται να καλύψει η παρούσα μελέτη εξετάζοντας την ύπαρξη ή μη διαφορετικών πολιτικών επιλογών κατά την άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής από τις αντίστοιχες κυβερνήσεις της Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑ.ΣΟ.Κ. σε μια βάση περιγραφική και, κυρίως, με έμφαση στην διερεύνηση, εντοπισμό και ανάδειξη εκείνων των παραγόντων που καθόρισαν και διαμόρφωσαν εκπαιδευτικό λόγο για την ελληνική ομογένεια.

1.4 Εμπειρικό υλικό- Πηγές

Το υλικό της έρευνας στηρίζεται σε πρωτογενείς πηγές, έτσι ώστε να συλλεχθούν στοιχεία που θα οδηγήσουν στην ολοκληρωμένη και σφαιρική θέαση των γεγονότων και για να αποφευχθεί η συλλογή σποραδικών, ασυμπλήρωτων ή ασαφών δεδομένων, τα οποία πολλές φορές έχουν ως αποτέλεσμα την αξιολογική επέμβαση του συγγραφέα σ' αυτά ή τη δική του υποθετική ολοκλήρωση ή συμπλήρωση των δεδομένων (Kaestle, 1985, 4300-4305).

1.4.1 Πρακτικά Βουλή

Η αναζήτηση του τρόπου σχεδιασμού της εκπαιδευτικής πολιτικής από τους κυβερνητικούς μηχανισμούς και οι σχετικές ανασχέσεις που ενδεχόμενα δέχεται αυτός ο σχεδιασμός σε πολιτικό επίπεδο διαφαίνεται από τις συζητήσεις που γίνονται σε κοινοβουλευτικό επί-

πεδο. Τα πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων της ερευνούμενης περιόδου περιέχουν τις συζητήσεις και καταγράφουν τις νομοθετικές ρυθμίσεις γύρω από τα εκπαιδευτικά ζητήματα που τίγονται κατά καιρούς αναφορικά με την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων της Γερμανίας. Η εκπαιδευτική πρόταση που αρθρώνουν τα κόμματα της Ν.Δ. και του Π.Α.Σ.Ο.Κ. τόσο ως κυβέρνηση, όσο και ως αντιπολίτευση φωτίζουν εκτενώς τα ερευνητικά ζητούμενα της συγκεκριμένης μελέτης. Έτσι αναδεικνύεται η διαφορετικότητα, η πιστή ακολουθία ίδιων πολιτικών θέσεων ανάλογα προς την κυβερνητική μεταβολή. Δηλαδή λένε και υποστηρίζουν τα ίδια όταν είναι κυβέρνηση και όταν είναι αντιπολίτευση;

Μέσα από τα κείμενα αυτά αλλά και τα νομοσχέδια που κατατίθενται στην Βουλή προς συζήτηση και ψήφιση διαφαίνεται η επίσημη τοποθέτηση κάθε κομματικού σχηματισμού. Κατά την ερευνούμενη περίοδο δεν ψηφίζεται νομοσχέδιο σχετικά με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό. Έτσι δεν υπάρχουν εισηγητικές/αιτιολογικές εκθέσεις. Κυρίως εντοπίζονται ερωτήσεις και επερωτήσεις βουλευτών πάνω σε γενικότερα ή ειδικότερα θέματα που απασχολούν τους Έλληνες μετανάστες της Γερμανίας. Αυτά τα κείμενα αποτελούν το υλικό από το οποίο αντλείται η επίσημη θέση και άποψη κάθε κόμματος.

1.4.2 Πρακτικά Μικτής Ελληνογερμανικής Επιτροπής Παιδείας

Η μορφωτική σύμβαση Ελλάδος - Γερμανίας, η οποία υπογράφηκε στις 17/5/1956 μεταξύ του Βασιλείου της Ελλάδος και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας προέβλεπε τη σύσταση μιας Μικτής Ελληνογερμανικής Επιτροπής Παιδείας, η οποία θα είχε ως αντικείμενό της τις μεταξύ των δυο χωρών εκπαιδευτικές, πολιτιστικές, μορφωτικές σχέσεις. Η επιτροπή αυτή συνεδριάζε κάθε δύο χρόνια εναλλάξ στην Ελλάδα και στην Γερμανία και συμμετείχαν σ' αυτήν η ηγεσία και τα στελέχη των Υπουργείων Πολιτισμού και Παιδείας και εκπρόσωποι των συλλόγων των μεταναστών.

Μέσα από τα Πρακτικά της Μικτής Ελληνογερμανικής Επιτροπής Παιδείας, ως επίσημου εκφραστή της πολιτικής των δυο κρατών αντλούνται πληροφορίες για την κατάσταση της ελληνικής εκπαίδευσης στην Ο.Δ. Γερμανίας, τα ζητήματα που προέκυπταν, τα αιτήματα και τις προτάσεις που γίνονται από τις δύο χώρες.

1.4.3 Νομοθετικά / θεσμικά κείμενα

Η συνολική θεώρηση του ερευνητικού ζητούμενου και ο πολύπλευρος φωτισμός όλων των παραμέτρων που το συνθέτουν απαιτεί την εξέταση των σχετικών με το θέμα νομοθετικών ρυθμίσεων και κανόνων. Οι επιμέρους ρυθμίσεις, τα προεδρικά διατάγματα, οι εγκύκλιοι του Υπουργείου Παιδείας με τις οποίες ρυθμίζονται τα θέματα διοίκησης της εκπαίδευσης, αλλά και η αλληλογραφία του Υπουργείου με τους συμβούλους εκπαίδευσης για τη διευθέτηση των επιμέρους θεμάτων που ανακύπτουν αποτελούν υλικό προς ανάλυση και επεξεργασία, προκειμένου να σχηματιστεί ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με την εκπαίδευση των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία. Κατά την ερευνούμενη χρονική περίοδο απουσιάζουν νομοσχέδια σχετικά με τα εξεταζόμενα στην συγκεκριμένη μελέτη ζητήματα, ακριβώς επειδή δεν γίνονται τέτοιου είδους εισηγήσεις στο κοινοβουλευτικό σώμα. Υπάρχουν Προεδρικά Διατάγματα και Εγκύκλιοι που ρυθμίζουν επιμέρους θέματα.

1.4.4 Εκθέσεις Συμβούλων Εκπαίδευσης*

Η οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης στο εξωτερικό προέβλεπε την ύπαρξη Συμβούλου Εκπαίδευσης στα ελληνικά προξενία και στις χώρες όπου υπήρχε οργανωμένη ελληνόγλωσση εκπαίδευση. Οι Σύμβουλοι με τη λήξη του ακαδημαϊκού έτους συνέτασσαν έκθεση προς το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας, στην οποία αναφέρονταν όλα τα στοιχεία και τα δεδομένα της εκπαίδευσης για την περιοχή αρμοδιότητάς τους. Οι εκθέσεις περιείχαν στοιχεία σχετικά με τους αριθμούς των μαθητών, των εκπαιδευτικών, των προβλημάτων που προέκυψαν κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους κ.α.

Έτσι, στις Εκθέσεις των Συμβούλων Εκπαίδευσης Ο.Δ. Γερμανίας για τα έτη 1975-85 αναφέρονται εκτός από στατιστικά στοιχεία για τα σχολεία και τους μαθητές που φοιτούν σε αυτά και προτάσεις του εκάστοτε Συμβούλου, οι οποίες συνάδουν με την εκπαιδευτική πολιτική του κυβερνώντος κόμματος, μια και οι Σύμβουλοι υλοποιούν την εκπαιδευτική πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης.

1.4.5 Λοιπές πηγές

Η κατανόηση της ερευνώμενης περιόδου απαιτεί εξαντλητική διερεύνηση της ποικιλότητας των παραμέτρων που εντοπίζονται, γεγονός που ικανοποιείται με τη συστηματική συλλογή περισσότερων πηγών και δεδομένων. Στις πηγές αυτές κατατάσσονται τα δημοσιεύματα του τύπου τα σχετικά με το θέμα, οι δημοσιεύσεις των κομμάτων σε διάφορα έντυπα, τα φυλλάδια και το προεκλογικό υλικό, το οποίο δίνει το στίγμα της πολιτικής θέωσης του κάθε κόμματος και βοηθά στην αναγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις θέσεις που αναπτύσσουν σε συγκεκριμένα ζητήματα.

Οι Πηγές, δηλαδή έγγραφα, επιστολές, διακηρύξεις κ.λπ. φορέων ή συλλογικών οργάνων προς το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας αλλά και οτιδήποτε άλλο αφορά τις μορφές εκπαίδευσης των ελληνοπαίδων της Γερμανίας, στην πρωτογενή μορφή που αυτά έχουν εκδοθεί από τον Μ.Καναβάκη αποτελούν υλικό προς επεξεργασία. Η συγκεκριμένη έκδοση των πηγών αυτών θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική γιατί παρέχει πληροφορίες πρωτογενείς και ανεπεξέργαστες.

* Οι σημερινοί Συντονιστές Εκπαίδευσης ονομάζονταν μέχρι την ψήφιση του Νόμου 2413/1996 Σύμβουλοι Εκπαίδευσης και ενσωμάτωναν το ρόλο τους τόσο διοικητικές όσο και παιδαγωγικές - συμβουλευτικές αρμοδιότητες.